

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle Olympiakomitean lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2023

VIITE: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022)

TEEMA: Liikuntatoimi (29.90): Liikuntatoimen rahoituksen painopisteet ja miten pyritään lisäämään liikuntaa ja vähentämään liikkumattomuuden kustannuksia. Urheilijaeläkkeet ja niiden mahdolliset kehittämistarpeet

Suomen Olympiakomitea lausuu otsikkoasiassa:

VALTION TALOUSARVIO 2023 LIIKUNNAN JA URHEILUN NÄKÖKULMASTA

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 ehdotetaan liikuntaan ja urheiluun 153,7 miljoonaa euroa. Tämä on noin 0,5 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa, eli liikuntabudjetti säilyy lähes ennallaan parlamentaarisen rahoitusratkaisun ja budjettiriihen päätösten myötä.

Olympiakomitea pitää vastuullisena, että hallituksen budjettiriihessä lisättiin liikunnan rahoitusta 3,1 miljoonalla eurolla, minkä myötä liikuntapaikkarakentamiseen kohdistunut leikkausuhka peruuntui ja liikuntabudjetti pysyy nykytasollaan. Liikunnan ja urheilun edistämiseksi on keskeistä, että rahoituksen taso säilyy pitkäjänteisesti. Haasteen tulevaisuuteen luo korkea inflaatio, jonka myötä rahalla saa vähemmän.

Valtion liikuntabudjetilla edistetään liikunnan ja urheilun edellytyksiä rahoittamalla muun muassa liikuntapaikkarakentamista, liikunnan kansalaistoimintaa, kuntien liikuntapalveluita ja huippu-urheilua. Liikunnalla ja urheilulla on merkittävä rooli suomalaisten fyysisen kunnon, henkisen kestävyys ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa erityisesti koronapandemian jälkeen.

Lisäksi liikunnalla ja urheilulla on merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia. UKK-instituutin selvityksen mukaan liian vähäisen liikkumisen kustannukset yhteiskunnalle ovat vuosittain yli kolme miljardia euroa. Liikunnan ja urheilun laajaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvaa hyvin se, että seuratoimintaan osallistuu eri rooleissa peräti 1,8 miljoonaa suomalaista, ja neljä viidestä suomalaisesta pitää huippu-urheilumenestystä tärkeänä.

➔ **Olympiakomitea pitää hyvänä, että budjettiriihen päätösten myötä valtion talousarvioesityksessä liikunnan ja urheilun määrärahat pysyvät vuoden 2022 tasolla.**

LIKKUVAT-OHJELMIEN RAHOITUS

Olympiakomitea on huolestunut valtakunnallisten liikunnan edistämishjelmien eli Liikkuvat-ohjelmien tulevaisuudesta. Valtion talousarvioesityksessä ei ole varattu lainkaan rahoitusta Liikkuvat-ohjelmien toimeenpanoon vuodelle 2023. Liikkuvat-ohjelmien toimeenpanon vuosittainen rahoitus on ollut viime vuosina (2016–2021) noin 3,8–7 miljoonaa euroa.

Liikkuvat-ohjelmat ovat tärkeä työkalu liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi ja siksi niiden toimeenpanon rahoitusta tulisi ehdottomasti jatkaa. Liikkuvat-ohjelmilla edistetään matalan kynnyksen liikkumismahdollisuuksia arjen toimintaympäristöissä, kuten varhaiskasvatuksessa.

Olympiakomitea on erityisesti huolestunut pienten lasten liikuntaa edistävästä Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmasta, jonka toiminta heikentyisi merkittävästi ilman lisärahoitusta. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaa on toteutettu vuodesta 2015 lähtien ja siinä on mukana hieman yli puolet varhaiskasvatuksen yksiköistä. Tavoitteena on, että ohjelma laajenee kattamaan koko varhaiskasvatuksen.

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteena on, että varhaiskasvatus mahdollistaa lapselle vähintään kaksi tuntia monipuolista liikkumista varhaiskasvatuspäivän aikana. Pienten lasten liikkumisessa on määrän lisäksi tärkeää sen laatu, ja liikuntatottumusten omaksuminen lapsena luo tutkitusti perustaa myöhemmälle liikkumiselle. Ohjelmalla vaikutetaan varhaiskasvatusyksiköiden toimintakulttuuriin ja muutosta seurataan jatkuvasti työkalujen avulla.

Mikäli budjettiesitys toteutuu tällaisenaan, se heikentää merkittävästi liikunnallisen elämäntavan edistämistyötä paikallisesti. Liikunnallisen elämäntavan toimintakulttuurin luominen edellyttää pitkäjänteistä rahoitusta. Liikkuvat-kokonaisuus on ollut erinomainen kokonaisvaltainen työväline, joka edistää kansalaisten yhdenvertaista liikkumista koko elämänkulussa vauvasta vaariin.

→ **Olympiakomitea esittää, että Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman toimeenpanoon lisätään kaksi miljoonaa euroa vuodelle 2023.**

ENERGIAKRIISIN VAIKUTUS LIKUNTAAN JA URHEILUUN

Käynnissä oleva energiakriisi heijastuu voimakkaasti liikuntaan ja urheiluun. Kasvavat energiakustannukset aiheuttavat haasteita liikuntapaikkoja ylläpitäville kunnille, yrityksille ja seuroille. Useissa kunnissa suunnitellaan parhaillaan liikuntatilojen sulkemista tai niiden käyttöaikojen rajoittamista.

Mikäli liikuntapaikkoja ryhdytään sulkemaan energiakriisin myötä, vaikutukset heijastuisivat koronapandemian rajoitusten tapaan negatiivisesti suomalaisten fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Kun koronapandemian aikana liikuntatiloja suljettiin, lukuisat lapset ja nuoret putosivat liikuntaharrastamisen parista, ja etenkin nuorilla katkosten vaikutus harrastusaktiivisuuteen voi olla pysyvä.

Liikuntapaikat ja niissä järjestetty toiminta ovat merkittävä hyvinvoinnin tuottaja. Suomen Liikunnan Ammattilaisten kunnille tehdyn kyselyn mukaan energiakriisin vaikutusten arvioidaan koskevan erityisesti jäähalleja, uimahalleja, liikuntahalleja ja ulkoilureittien valaistusta.¹ Nämä ovat liikuntapaikkoja, jotka palvelevat laajasti eri käyttäjäryhmiä. On hyvä muistaa, että esimerkiksi uimahallit ovat korvaamattomia myös erityisryhmien liikuntamahdollisuuksien ja lasten uimaopetuksen järjestämisessä. Energiakustannusten kasvu lisää muun muassa painetta käyttömaksujen korottamiseen ja edelleen harrastusmaksuihin, mikä nostaa merkittävästi kynnystä osallistua harrastustoimintaan erityisesti vähävaraisten perheiden osalta.

Energiankulutuksen vähentämiseksi ja energiakustannusten hillitsemiseksi liikuntapaikoilla tulee tehdä toteutettavissa olevia energiasäästötoimenpiteitä, jotta liikuntatilojen sulkemisilta voidaan säästyä. Liikunta- ja urheiluyhteisö on laajasti sitoutunut ottamaan käyttöön tehokkaita ja nopeavaikutteisia keinoja energiansäästöön. Olympiakomitea on koonnut energiansäästösuosituksia kaikille liikunnan ja urheilun kansanliikkeen parissa toimiville.

Liikuntapaikkojen sulkeminen olisi monella tapaa kestävä ratkaisu. Olympiakomitea vetoaakin vahvasti koko julkiseen hallintoon, ettei liikuntapaikkoja suljettaisi. Liikuntapaikkojen käytön rajoittamisella olisi pitkäaikaisia haittoja suomalaisten terveydelle, sosiaaliselle ja mielen hyvinvoinnille sekä lasten ja nuorten kasvuun. Myös Valtion liikuntaneuvosto on kannanotossaan vedonnut valtionhallintoon, että liikuntapaikkojen sulkemisia vältettäisiin viimeiseen saakka.²

¹ Suomen Liikunnan Ammattilaisten (SLA) Vaikuttaako energian hinta kuntanne liikuntapaikkoihin -kyselyn tulokset (27.9.):

<https://www.sla-ry.fi/vaikuttaminen/kysely-kunnille-vaikuttaako-energia/>

² Valtion liikuntaneuvoston kannanotto (23.9.): Liikuntapaikkojen energiakustannusten nousua kompensoitava harrastamisen turvaamiseksi:

<https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/kannanotto-liikuntapaikkojen-energiakustannusten-noususta/>

Olympiakomitea esittää liikuntapaikkojen ylläpitäjille myönnettävää tukea nousseiden energiakustannusten kattamiseksi. Liikuntapaikkojen energiakustannuksia kompensoiva tukimekanismi tulisi suunnitella ja valmistella mahdollisimman pian, koska liikuntatilojen sulkupäätöksiä jo valmistellaan.

Tukimekanismilla tulee hillitä harrastamisen kustannusten nousua ja ehkäistä liikuntapaikkojen aukioloaikojen supistamista. Koronapandemian jälkeen suomalaisten pitäminen liikkeessä ja seurojen elinvoiman turvaaminen on erityisen tärkeää.

Energiakustannusten kompensoinnin lisäksi tukea tarvitaan energiasäästöä edistäviin toimenpiteisiin, kuten teknologiaan, jolla voidaan mitata ja hillitä energiankulutusta. Energiasäästötoimien toteuttaminen liikuntapaikoilla on tärkeää myös pidemmällä aikavälillä ennen kaikkea ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Liikuntapaikkojen energiatehokkuutta edistävien peruskorjaus- ja rakentamishankkeiden vauhdittaminen on tärkeää ja siihen tulee etsiä lyhyen ja pitkän aikavälin ratkaisuja.

→ **Olympiakomitea esittää, että valtio kehittää liikuntapaikkojen tukimekanismin, jolla tuetaan liikuntapaikkojen ylläpitäjiä nousseiden energiakustannusten kompensoinnissa ja energiatehokkuusinvestoinneissa ja siten estetään liikuntapaikkojen sulkeminen.**

URHEILIJAELÄKELAIN KEHITTÄMISTARPEET

Valtion ylimääräinen urheilijaeläke voidaan myöntää 60 vuotta täyttäneelle urheilijalle, joka asuu tai on asunut pysyvästi Suomessa. Ylimääräinen eläke on tunnustus urheilijan olympiakisoissa saamasta kultamitalista. Erityisestä syystä eläke voidaan myöntää myös muusta merkittävästä kansainvälisestä urheilu-urasta.

Lakia ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä tulisi uudistaa. Urheilijaeläkejärjestelmää tulisi kehittää laajemmaksi ja lähemmäksi ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä säädettyä järjestelmää. Urheilijaeläkkeisiin on vuosittain budjetoitu noin 0,3 miljoonaa euroa, taiteilijaeläkkeisiin 20 miljoonaa euroa. Urheilijaeläkettä saa noin 30 urheilijaa, taiteilijaeläkettä maksetaan yli tuhannelle taiteilijalle.

Järjestelmää tulisi yksinkertaistaa siten, että olympia- tai paralympiavoittaja saisi automaattisesti eläkkeen ilman punnintaa erityisistä syistä. Samalla on syytä huomioida, että vain olympialajien urheilijoilla on mahdollisuus menestyä olympialaisissa, joten budjetin kasvattamisen ohella urheilijaeläkejärjestelmän soveltamisalaa tulisi laajentaa siten, että merkittävän urheilu-uran tehneillä muiden lajien edustajilla on paremmat mahdollisuudet päästä sen piiriin.

Uudistustyössä pitäisi myös huomioida, että myönnetty osaeläke tulisi voida muuntaa täysimääräiseksi eläkkeeksi, jos hakijan toimeentulo-olosuhteet ovat muuttuneet pysyvästi. Taiteilijaeläkelaisissa on erillinen maininta siitä, millä ehdoilla osaeläke voidaan korottaa täydeksi eläkkeeksi, mutta urheilijaeläkelaisissa ei ole tästä mainintaa.

→ **Olympiakomitea esittää, että lakia ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä tulisi uudistaa ja osoittaa uudistukseen tarvittavat määrärahat.**

URHEILIJOIDEN ELÄKETURVAN KEHITTÄMINEN

Edellä mainittujen ylimääräisten urheilijaeläkkeiden piiriin kuuluu vain pieni joukko suomalaisurheilijoista. Urheilijaeläkkeiden kehittämisen lisäksi huomiota tulisi kiinnittää laajemmin urheilijoiden eläketurvan kehittämiseen. Urheilijat ovat jääneet nykyjärjestelmässä väliinputoajiksi. Suomessa on oltava tulevaisuudessa järjestelmä, joka kannustaa ja rohkaisee suuntautumaan urheilijan uralle. Urheilijoiden sosioekonomista asemaa tulee kehittää yhdenvertaisemmaksi muihin ammatteihin verrattuna.

Joukkueurheilijat, jotka saavat urheilusta pääasiallisen toimeentulonsa, kuuluvat pakollisen tapaturma- ja eläkevakuutuksen piiriin. Urheilijan kanssa sopimuksen tehnyt seura ottaa vakuutuksen ja maksaa vakuutusmaksut. Tämä koskee niitä urheilijoita, joiden veronalainen palkka pelikaudessa tai vuodessa on

vähintään 12 090 euroa (tulorajat tarkistetaan vuosittain). Vakuutettuja urheilijoita on tällä hetkellä yli tuhat, joista jääkiekkoilijoita noin 600 ja jalkapalloilijoita noin 300.³ Urheilijan eläkevakuutusmaksun suuruus on selvästi pienempi kuin muilla, ja lisäksi urheilijan eläketurvasta puuttuu indeksiturva, jollainen on lakisääteisenä yleisessä työeläkejärjestelmässä. Yksilöurheilijoiden osalta koko eläketurva on kokonaan vapaaehtoisuuden vakuuttamisen alla.

Urheilijoiden eläketurvaa on parannettava. Yhtenä vaihtoehtona kehittää urheilijoiden eläketurvaa nostetaan usein esille urheilijoiden siirtäminen yleiseen työeläkejärjestelmään. Esimerkiksi yksi skenaario parantaa eläketurvaa olisi siirtää joukkueurheilijat TyEL-vakuutuksen, yksilöurheilijat YEL-vakuutuksen ja urheilija-apurahan saajat MYEL-vakuutuksen piiriin. Nykyisin Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela vastaa esimerkiksi tieteen apurahasaajien ja valtion taiteilija-apurahojen eläkevakuuttamisesta, joten urheilija-apurahojen siirtäminen sen piiriin olisi perusteltua etenkin, jos nettotaso voitaisiin säilyttää ennallaan. Vaihtoehtoisesti joukkueurheilijoiden osalta olisi mahdollista tavoitella eläkevakuutusturvan tason nostamista nykyisestä portaittain.

Urheilijoiden siirtäminen yleiseen työeläkejärjestelmään lisäisi yhdenvertaisuutta muihin työntekijöihin nähden, mutta edellyttäisi valmiutta maksaa nykyistä huomattavasti enemmän vakuutusmaksuja. Mikäli yleiseen järjestelmään siirtymistä harkitaan, tämä edellyttäisi laajempaa vuoropuhelua seurojen kanssa, kattavan selvityksen eri vaihtoehdoista ja kustannuksista, riittävän siirtymäajan sekä valtion tukea. Uudistuksessa olisi huomioitava seurojen taloudellinen asema, eivätkä urheilijoiden sosioekonomisen aseman parantumisesta mahdollisesti johtuvat kustannukset saisi tulla pelkästään seurojen maksettavaksi.

Urheilijoiden toimeentuloturvan puutteita paikkaamaan on luotu **urheilijarahasto**. Urheilija voi siirtää rahastoon urheilusta saatuja tuloja ja nostaa ne myöhemmin. Urheilijarahaston varojen nostosuunnitelma täytyy tehdä ennen rahojen nostamisen aloittamista. Urheilijan elämässä voi kuitenkin tapahtua yllättäviä, ennakoimattomia asioita, joten vaatimus suunnitelman lukitsemisesta on ongelmallinen. Nostosuunnitelmaa tulisi jatkossa voida muuttaa joustavammin myös myöhemmin. Jos urheilija saisi nostaa varat haluamassaan aikataulussa, sillä voitaisiin lisätä urheilijarahaston käytön mielekkyyttä ja vähentää byrokratiaa.

Urheilijarahastossa olevia varoja pitäisi voida nostaa vapaasti urheilijan harkinnan mukaisesti. Nykyisin varat on nostettava rahastosta 15 vuodessa siitä huolimatta, onko rahoille todellista tarvetta. Mikäli enimmäisaikaa pidennettäisiin tai se poistettaisiin kokonaan, urheilija voisi sen avulla turvata toimeentuloaan nykyistä joustavammin. Esimerkiksi Ruotsissa urheilijat voivat tulouttaa vastaavasta rahastosta varojaan 50 vuoden ajan.

- ➔ **Urheilijoiden eläketurvan parantamista on selvitettävä, ja tämän yhteydessä on punnittava joukkue-, yksilö- ja apurahaurheilijoille sopivia ratkaisuja sekä niistä syntyviä kustannuksia.**
- ➔ **Urheilijarahaston nostosuunnitelman muuttaminen tulisi mahdollistaa myös varojen nostamisen aloittamisen jälkeen. Urheilijarahaston tulouttamisen enimmäisajasta tulisi luopua kokonaan tai vähintään nostaa nykyisestä 15 vuodesta.**

Helsingissä 18.10.2022

Taina Susiluoto
toimitusjohtaja
Suomen Olympiakomitea

Toni Ahva
yhteiskuntasuhteiden päällikkö
Suomen Olympiakomitea

³ Ammattiurheilijoiden vakuutustilasto 2014-2020